

www.merhabahaber.com

Cilt: 14 • Sayı: 21
25 HİZARAN 2014 ÇARŞAMBA

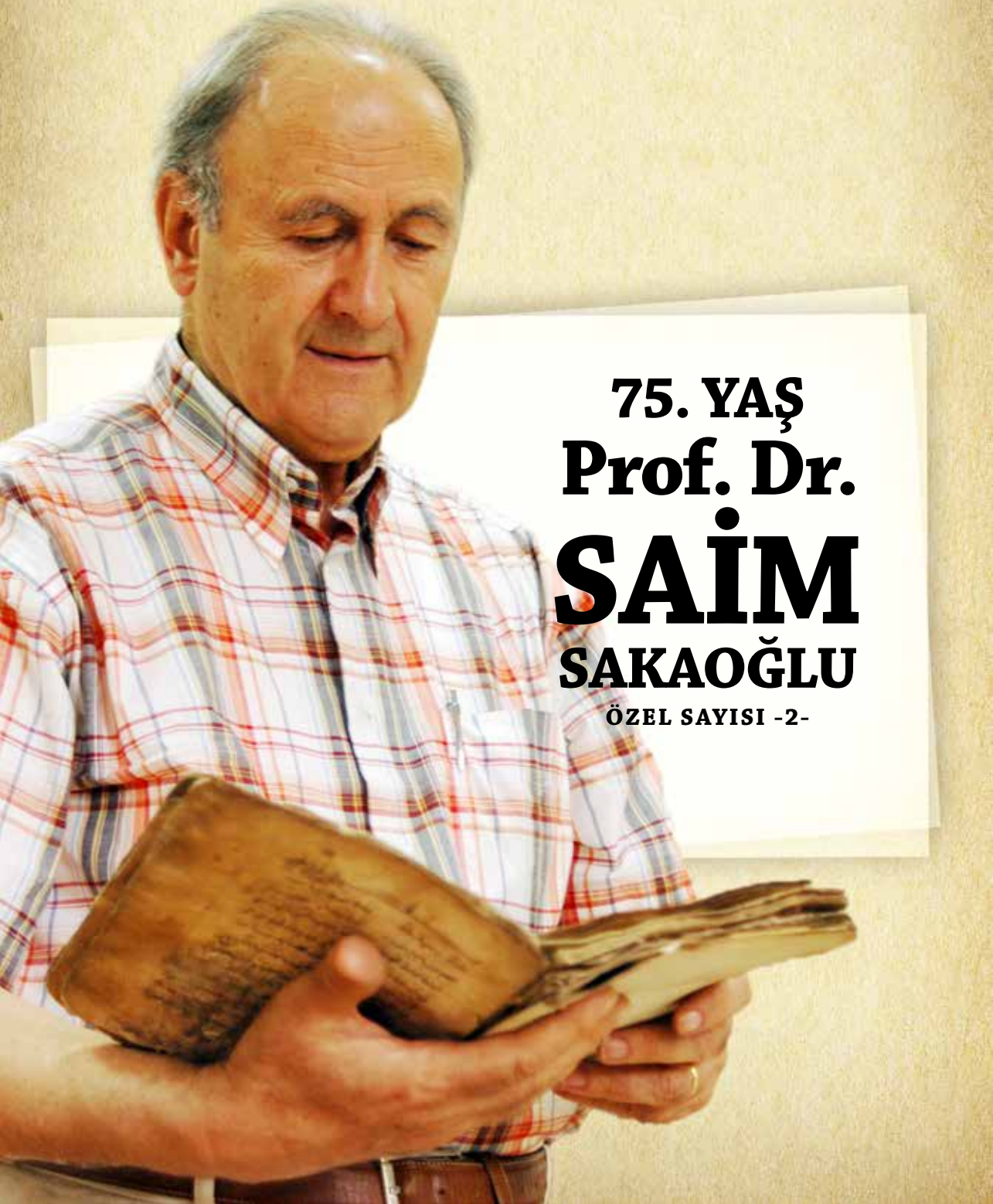
Merhaba

gazetesinin her **Çarşamba**
okurlarına armağandır.

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Serdar CEYLAN**
maluz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

75. YAŞ
Prof. Dr.
SAİM
SAKAOĞLU

ÖZEL SAYISI -2-

Prof. Dr.
Enver KONUKÇU

PROF. DR. SAİM SAKAOĞLU

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nu, ilk defa öğrenci iken İstanbul'da, Edebiyat Fakültesi koridorlarında görmüştüm (1962). Tarih Bölümünün çiçeği burnunda asistanlarından Prof. Dr. Mücteba İlgürel tarafından tanıtılmıştı. Bizim Yüksek Öğretmenlilerden. Konyalı... demişti. Zayıfça, uzun boylu, oldukça nazik ve içten biri olarak görmüştüm. Onun öğretim üyeleri ile bizim tarihçilerin koridorları "L" teşkil edecek şekilde idi. Zaman zaman bu bölümde de görürdüm. Ama daha çok aşağıdaki dershanelerde gözümüne çarpar. Kısa aralıklarla bu Fakülteyi bitirdik. Talih bizi bir kere daha Erzurum'da bir araya getirdi. Asistanlık sınavına girmek için gelmişti ve oldukça heyecanlı görünüyordu. Saim Bey benden önce Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girmişti. Ben ise neredeyse bir yıla yakın süre sonra Ankara'daki asistanlık sınavını kazanmış ve kısa süre sonra Üniversite elemanı olmuştum. *Ahmet Bican Ercilasun, Harun Tolasa, Muhan Bali, Umay ve Turgut Günay* ile birlikte sık sık görmeye başladım. Böylece ilişkimiz daha sıkı bir hâle gelmişti. Edebiyat Fakültesi'nin oluşmasını sağlayan Prof. Dr. Mehmet Kaplan da zaman zaman Erzurum'a geldiğinde başta Saim Bey olmak üzere diğer arkadaşlar hep çevresinde olurlardı. *Bilge Seyitoğlu* ise o sıra-

larda ABD'de idi. Bir süre sonra o da arkadaş kafilesine katıldı. Saim Bey ve Harun Bey, Konyalı olarak göze çarpmakta idiler. Sohbetlerinde genelde vazgeçemedikleri konu, bu *Mevlâna Yurdu* ve Selçukluların payitahtı Konya olurdu. Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil, Prof. Dr. Selahattin Olca, Prof. Dr. Niyazi Akı, Prof. Dr. Mehmet Akalın kürsüdeki hocaları idi. Halk Edebiyatı kürsüsünün kurulmasında ve gelişmesinde rol oynayan Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın önerisi ve yol göstermesi ile Saim Bey, bu alanı seçti. Büyük bir çalışma ve araştırma azmi ile yollara dükküldü. İstanbul ve Ankara'da öncelikle kitabiyat, Doğu Anadolu'da ise saha derlemeleri ile göze çarptı. Fransa'dan ve sonra askerden dönen Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz ile Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile ilişkilerimiz tabii olarak artmıştır. Bu arada Saim Bey, saygıdeğer *Yurdanur Gülel (Sakaoğlu)* Hanım ile evlendi. Arkadaş topluluğuna o da katıldı.

1975'te, Saim Bey, çok arzu ettiği yurt dışına çıkabildi. Önce Texas'a gitti ve Lubbock Üniversitesi'nde dillerinden düşmeyen Mr. Walker ile çalışmaları oldu. Zaman zaman kendisinden, arkadaşları aracılığı ile haber alabiliyordum. Oradaki çalışması sona erdikten sonra ailece California Eyaleti, Los Angeles Üniversitesi'ne geçti. Burası ABD ve dünyaca ünlü bir eğitim kurumu idi. Hemen her dalı bünyesinde barındırıyordu. Bu

arada benim de yut dışına çıkmam ve araştırma yapmam gerekti. Tesadüf beni de bu Üniversiteye sürükledi. Hemen Saim Bey ile temas geçerek, bana yardımcı olmasını rica ettim. Üniversitedeki işlemler bittikten sonra SSCB yolu ile ABD'ye gittim. Moskova'da iki gece konakladım. Aeroflot ile Londra üzerinden N. York'a uzun bir yolculuğum oldu ve bir gece yarısı Los Angeles Milletler arasında çok meşhur olan hava alanına indim. Saim Bey beni karşılayacaktı. Uzun süre beklememe rağmen, gelen-giden olmadı. Meğer yine tarih farkı sürpriz yapıyordu. Ben Amerika'ya göre bir gün önce Los Angeles'e ulaşmışım. Ne ise verdiği başka bir adres ile Trabzonlu bir Hanım Efendi'nin evine gittim. Beni heyecanla karşıladı ve telefonla Yurdanur Hanımı buldu. Birlikte kitaplığa gittik ve Saim'i orada çalışırken bulduk. O da beni görünce şaşırıldı. Bana Los Angeles ve UCLA'da uyumunu sağlayan kendisi oldu. Santa Monica'da, Main Street'te yeni taşındığı Charlton Apartman'da oturuyordu. Epeyce süre orada kaldık. Kızları Selcen Sakaoglu (Manavgat) da birlikte idi. Her sabah onu okuluna bıraktıktan sonra UCLA'ya gider ve çalışmalara başlardık.

Beni Tarih Bölümü'ndeki öğretim üyeleri ile o tanıştırdı. O sırada benim yabancı dilim oldukça zayıf idi. Saim Bey ise akıcı bir şekilde konuşabiliyordu. Çevirmenlikte epeyce yardımcı oldu. *Prof. Dr. S. Shaw*, *Prof. Dr. Speros Vryonis* ve bir ara tanıştığım *Prof. Dr. R. Hovanissian* ile temaslarımız böylece başladı. Türk Dili alanında ise *Prof. Dr. Bordro Ligeti* vardı. Kendisi her zaman güler yüzlü olan bir Macar idi. *Prof. Dr. J. Eckman* ekolünü temsil ediyordu. Onun, Saim ve diğer Türk

arkadaşlarla katıldığımız İkinci çayları her zaman Türk kültürü üzerinde idi.

UCLA'da çok sistemli bir çalışma ve araştırma içine girdim. Bunda da Saim Bey'in oldukça etkisi ve önerisi olmuştur. Çok disiplinli idi. Üniversite'nin Araştırma Kitaplığı'nda, o son katta ben de Tarih kitaplarının bulunduğu üçüncü katta çalışırdık. Her sabah Yurdanur Hanım'ın hazırladığı paket yemekleri yanımıza alır, eğer işlerimiz çok ise Kitaplık'ta yerdik. Yok, zamanımız varsa, dışarıda Türk arkadaşlarla bir araya gelir, öğrenciler arasında hiç unutmadığım serçeler

ve çekelevüz/sincaplar arasında yerdik. Erzurum, Atatürk Üniversitesi'ndeki mesaiyi burada da hiç aksatmadan uygulardı. Geniş bir arkadaş çevresi de vardı. Amerikalı dostlar yanında, bizden önce buraya gelen ve Beloit'te kalan *Prof. Dr. Mahmut Tezcan*, ODTÜ'den *Kâmil Bey*, Bulgar asıllı *Stoyan Peicheff*, Ankara'dan *Prof. Dr. Hamza Zülfikar* da her zaman bir araya geldiğimiz kimselerdi. Hepsi kendi alanlarında değerli insanlardı. *Suzan Akkan Hanım*, Üniversitenin Türkçe Kitapları şefi idi. Her zaman takılarak "Ben sizin annenizim" derdi. Bazı

problemlerin çözümünde yardımcı olurdu. Benim İngilizce zorluğumu bildiği için her zaman “Korkma, bu dil basittir. Ben de senin gibi idim. Ama şimdi bir Amerikalı gibi konuşuyorum.”, derdi. Benim, ABD’ye gelişim 24/25 Ocak 1975’tir. Bu tarihten 21 Mayıs 1975 Çarşamba gününe kadar beş ay kadar Saim Beylerle birlikte kaldık. Birçok geziye birlikte çıktık. Park Pazar tatillerine diğer Türklerle birlikte geçirmiştik. Bu yoğun çalışma sistemi içerisinde, Saim ailesine ve çok sevdiği kızı Selcen’e de zaman ayırırdı. Akşamları Türk dostlarımızın davetlerine katılırdık. Çoğu *Robert Callege* mensubu idiler. ABD’de iyi işleri vardı. *Turkish Family-Turkish House* etrafında kümelenmiştik. Bu toplantılara yeğeni *Bülent* ile katılan *Hikmet Hanım* da gerçekten Türklüğün büyük asaletinin temsilcisi idi. Bana her hafta gazete gelirdi. Türkiye haberlerini özlemle oradan izlerdik. Saim Bey ise bilim çalışmaları yanında en çok uğraştığı konu Konya ve kültürü idi. Rahmetli ve saygıdeğer babası *Mehmet Sakaoğlu Bey* ile her zaman mektuplaşırdı. Selçuk Üniversitesi’nin kurulabileceğini de konuşmalarımızda dile getirirdi. Diğer arkadaşlar böyle bir projeyi pek desteklemezlerdi. Ama ben ve Saim, kalben

buna inanmıştık. Bir gün havaalanı yakınındaki Torrence gitmiştik. Sabahın erken saatlerinde bana Konya yazılı sokak-cadde tabelasını göstermişti. Bu dosya üzerinde bir dosya açtığını zannediyordum. Benim önerim ise şehir planlarından *İkonía*’ya da bakmamız ve aramamızı önermiştim. Dillere destan Türk Konsolosluğu, 1901. Cadde, 1145 nolu dairede idi. Ermeniler zaman zaman tehdit ediyorlardı. *Kâmil Bey*’in söylediğine göre hiçbir şey yapamazlarsa, tabelasını çalarlarmış. UCLA’da etkin bir Ermeni lobisi vardı ve başı da *Prof. Dr. R. Hovannissian* idi. Bir 24 Nisan’da City Hall önündeki anma törenine Türk arkadaşlar ve Saim Bey ile katıldık. Hocanın pankartlar gördükçe içten sinirlendiğini de o zaman gördüm. Nitekim bu kızgınlığı geçmemiş olacak ki, Erzurum’da Atatürk Üniversitesi Yıllığı’nda, Ermenilerin iddialarında haklı olmadıklarımızı bir makalesi ile dile getirmişti. Yukarıda da temas edildiği gibi Saim Bey, şartlar ne olursa olsun düzenli çalışma tekniğini hiçbir zaman ihlal etmedi. O sıralarda Üniversitelerde de yaygınlaşan Xerok (okunuşu Zirak) tekniğini de Saim Bey’in yardımları ile öğrenmiş oldum. Mali durumu kıt olmasına rağmen fotokopi makinelerinin başından hiç ayrılmazdı. Kaynaklara ulaştıkça da bu zevkinden hiç fedakârlık etmemiştir. Bu ardı kesilmez emeklerinin karşılığını Posta çuvalları dolusu fotokopileri Türkiye’ye, Erzurum’a gönderdiğinde, yüzündeki ifadeyi hiç unutamam. Ben de moral vermek için *Ord. Prof. Dr. Ziyaettin Fındıkoğlu*’nun birlikte olduğumuz zamanlarda ifade ettiği “*Bugün Türkiye ve Türklük için ne yaptık?*” sözünü tekrarlardım. Tabii bu arada Konya haberlerini çeşitli yönleri ile

öğrenmeye devam ediyorduk. Eski Başbakan *Ord. Prof. Dr. Sadi İrmak*'tan naklen Üniversite gelişmelerini Konya gazeteleri geldikçe bize aktarırdı. Onun bu muhteşem hayali bir gün gerçekleşti ve Konya'da Selçuk Üniversitesi adı ile kuruldu. Elinde birçok imkân varken o İzmir, İstanbul ve Ankara'yı tercih etmeyerek, gözdesi Konya'yı seçti. Bu hareketin manevi hazzı Los Angeles'te iken şekillenmişti.

Prof. Dr. Saim Sakaoglu bu birkaç sahifelik satırlara sığacak gibi değildir. Uzun bir öğretim hayatının son devresini emekli oluncaya kadar (Aslında emekli olduğunu ve bir köşeye çekildiğini hiç sanmıyorum) Konya'da tamamladı.

Prof. Dr. Saim Sakaoglu'nun Texas ve California/Los Angeles faaliyetleri, 27 Mayıs 1975'e kadar sürdü. Onu kalabalık Türk kolonisi ile Los Angeles Havaalanından uğurladık. Ben biraz daha katı kalpliyim. Her şeye gözyaşı dökmem. Bu hare-

ketimi Saim Bey ayrılırken terk ettim. Dev uçak havalanırken, gözlerim iyice dolmuş ve damlalar yere dökülüyordu. İyi bir yolculuk sonunda, önce Almanya'da Frankfurt'a oradan Türkiye'ye ulaştı. Bizlere yazdığı ilk mektubunda unutulmayacak Amerika günlerinden söz ediyordu. Ben de Aralık 1975'te Erzurum'a döndüm. İlk karşılaştığımda soğuk ve kar örtülü bir Erzurum karşımda idi. Fakülte'de kendisini gördüğümde, uzun bir hasret sona ermiş gibi idi. Aslında bu armağan için yazılacak çok şey var. Fakat artık sınırlı yer olduğundan burada son vermek istiyorum. Onun için son sözlerim de şöyle olacaktır:

Saim Bey, Türk Halk Edebiyatının çınarıdır. Kendisine unutulmayacak bir yer hazırlamıştır. Milletini candan seven bu arkadaşıma esenlikli günler diliyorum.

Prof. Dr.
Ali DUYMAZ

SAİM SAKAOĞLU VE SELÇUK ÜNİVERSİTESİ TÜRK HALK KÜLTÜRÜ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

*“Anılar hareketsizdir; mekân-
sallaştırıldıkları ölçüde sağlamlaşırlar”*

Gaston Bachelard

Türkoloji özellikle bir disiplin olarak başladığı ve “modern” olarak adlandırılan dönemde ya politika-
dan istikamet almış veya politikaya istikamet vermiş bilim dallarından biri olmuştur. Çağın şartları gereği Köprülü’nün inşa ettiği “edebiyat tarihçiliği” eksenli ve geniş bir Türk tarih ve coğrafyası algısından beslenen Türkoloji, mesela DTCF bünyesinde bir dönem olduğu gibi Anadolu eksenli daraltmalarla da karşılaşmıştır. Ancak 2. Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu dünyadaki politik yaklaşımların da etkisiyle Erzurum’da “Türk dünyası” ve “anti-komünizm” çerçeveli bir üniversite ve bu üniversitenin etkileri uzun yıllar sürecek bir Türkoloji bölümü kurulmuştur. “Anti-komünizm” gibi reaksiyonel bir tavra daha yakın duran, fakat sonuç itibarıyla millî bir zihniyet oluşumunu da besleyen bu bölümdeki çalışmalar, Köprülü merkezli geleneğe, yani İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü mantığına yaslanıyordu. Bolşevik Devrimi öncesindeki “hür” ve “serbest” ortamda gün yüzü gören “ceditçilik” ve “dilde fikirde işte birlik” felsefesi, daha kısa bir ifadeyle Türk dünyasının birliği ya da Turan fikri, gerçekleşme şansı bulamasa da bir ülkü olarak Türkoloji’nin bilinçaltında sürekli var olmuştur. Bu bir yeni kültür

üretme hamlesi olarak da kabul edilebilir. Çünkü bir yandan halk tabiri ettiğimiz milletin günümüzde varlığını sürdüren insan kaynaklarından toplanan folklor mirası diğer yandan dil ve kültür yadigarlarının araştırılmasıyla oluşan tarihsel kültür mirası harmanlanarak ortak bir Türk kültürünün üretilmesi hedeflenmekteydi.

İşte bu çerçevede Erzurum’da başlayan çalışmaların öncü isimlerinden birisi de Saim Sakaoğlu hocadır. Hoca, diğer araştırmacılarla birlikte masal, efsane, âşık edebiyatı ürünleri başta olmak üzere halk edebiyatı türleri üzerinde derleme ağırlıklı çalışmalar yapmış, bölgenin halk kültürünün bilimsel ölçütlerle derlenmesi ve incelenmesi yoluyla Türk kültürünün somut ve canlı bir örneği olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkarmıştır. Bu çalışmalarda kullanılan mukayese yöntemiyle özellikle Türk dünyası coğrafyasında yaşayan toplulukların ürünleri ile tarihî kaynaklarımızdaki metinler karşılaştırılmış, böylece müşterek bir Türk kültürünün varlığına göndermeler gerçekleştirilmiştir. Ancak pergelin ayağı hep Türk kültürünün en gelişmiş ve rafine olduğu merkez olarak Anadolu’da sabitlenmiş, pergelin ucu ise mümkün mertebe geniş bir Türk kültür coğrafyasına ulaştırılmaya çalışılmıştır.

Ancak bu çalışmaları, bugün bilimsel araştırmaların en önemli handikapları olan “haması”, “popüler” veya “siyasi” olmaktan uzak

tutan son derece önemli kriterler olmalıdır. İşte bunlar bilimsellik, kurumsallık, ciddiyet, çalışkanlık ve titizliktir. Saim Sakaoglu hoca, bu özellikleri kendi bünyesinde topladığı gibi çalışma arkadaşlarına ve öğrencilerine de yansıtabilen bir kişidir. Bu yüzden olsa gerek Saim Sakaoglu hocanın “tezgâh”ı hem verimli hem de nitelikli akademisyenlerin yetişmesini sağlamıştır.

Erzurum yıllarında bugün bile bir hazine değeri taşıyan derleme ağırlıklı bitirme tezleri yaptıran, derlemeyi bilimsel yöntem ve tekniklerle yapmanın yolunu hem bu konuda yazdığı eseri hem de dersleriyle anlatan hocanın, 1988 yılında Konya’ya gelmesiyle derleme çalışmalarını yürütmek üzere kurduğu Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Selçuk Üniversitesi’nin ilk uygulama ve araştırma merkezleri arasında yer almaktadır. 12 Ocak 1989 tarihinde kurulan Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin en temel gayesi “sesli ve yazılı halk kültürü arşivi oluşturmak”tır. “Türk kültürüne katkı sağlamak ve hizmet etmek” misyonuyla ve “Türk halkbilimine dair verimlerin derlendikten sonra arşivlenmesiyle millî kültüre

katkı sağlayacak bilimsel anlamda değerlendirilmelerin yapılabileceği sağlıklı bir çalışma ortamı yaratarak bu kültür hazinelerinin gün ışığına çıkarılmasını sağlamak” vizyonuna sahip olan bu merkezde ilk görev alanlardan biri de bendim. Hocanın Meram’daki Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde dekan olarak görev yaptığı yıllarda Dekanlık ofisinin alt katında hem merkez hem de hocanın özel kitaplığı olarak kullanılan büro, tam bir “okul”du. Hocanın lisansüstü derslerini verdiği, bilimsel eserlerinin hazırlıklarını yaptığı bu güzide mekân, bizim için de Metin Ergun, Zekeriya Karadağ, Mehmet Özçelik, Ali Osman Öztürk ve adını anamadığım pek çok arkadaşımızla birlikte hem tezlerimizi hazırladığımız hem sohbetler ettiğimiz ve iyi kötü günler geçirdiğimiz bir ortamdı. Hem Merkez’deki ihtisas kitaplığı hem de hocanın özel kitaplığı, her türlü kaynak ihtiyacımızı gideren bir memba idi. Hocanın lisans öğrencileri başta olmak üzere öğrencilerine standart bir derleme formuna göre ödev, tez veya seminer gibi çeşitli adlarla yaptırdığı derlemeler, ses kasetleri ve el yazısıyla yazılmış dosyalar halinde Merkez’de toplanırdı. Henüz bilgisayarlar ülkeye

yeni gelmeye başlamıştı, bozulacak korkusu biraz da fiyatının etkisiyle olmalı herkesi tedirgin etmekteydi. Yazılımın adını hatırlamadığım, galiba “Ms-Dos” olacak, siyah ekran üzerine beyaz bile sayılamayacak grimsi yazı tipleriyle iş görmeye çalışıyordu. Hocanın “Hikâye-i Garibe” ile “Folklor Bibliyografyaları Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme” adlı eserlerinin bu tür bir bilgisayar yazılımıyla hazırlandığını hatırlıyorum. Dolayısıyla Merkez’e gelen kasetler bugün artık gençlerin hiç bilmediği bir teknoloji olarak devrini kapatmış 90’lık veya 60’lık “tape” kasetleriydi. Kasetlerin A4 ebatındaki dosya kâğıtlarına el yazısıyla veya çok nadir olarak daktiloyle aktarılmış metinlerini doğrulamak kaygısıyla Merkez’deki “tape”ler ile bu kasetleri dinleyip eski teyplerdeki numaratorlerin gösterdiği rakamları, tür ve metne göre tespit ediyorduk. Bu arada bu “tape”lerle zaman zaman Kör Ahmet lâkaplı sanatçı Ahmet Özdemir’in türkülerini, zaman zaman da Beethoven dinlediğimizi de belirtmeliyim. Daktiloyle hazırladığımız kaset ve dosya formlarına derleme bilgilerini özet olarak geçtikten sonra her dosya ve kasete bir numara verip arşivliyorduk. İçlerinde çok değerli malzemeler olduğunu bildiğim bu Merkez ve arşivi, bugün ne haldedir bilmiyorum, ancak Selçuk Üniversitesi’nin hocanın adına ve hizmetine layık bir kadirbilirlik göstermelerini diliyorum.

Merkez’in ziyaretçileri arasında Türkiye’nin değişik yörelerinde akademisyen adaylarının da yer aldığına şahit oluyorduk. Hatta Macaristan’da ağıt araştırmaları yapmak üzere gelen müzik araştırmacısı Janos Sipos’un merkez arşivindeki ağıt kayıtlarını dinleyerek günler boyunca yaptığı çalışma oldukça önemlidir. Ayrıca Ali Osman Öztürk’ün Almanya’daki

Reinhard’ların türkü arşivinden Merkez’e yaptığı katkıları da burada anmalıyız. Merkez’in arşivindeki malzemelerin birçok bilimsel eserde kullanıldığını da hatırlatalım. Çünkü gerek Konya’dan gerekse diğer şehirlerden pek çok akademisyen veya doktora öğrencisi hocaya danışmak, kaynak temin etmek gibi değişik amaçlarla Merkez’e geliyordu. Bu bakımdan da bir “ocak” halini alan Merkez’in düzenlediği sempozyum, panel, konferans gibi bilimsel faaliyetleri ayrıca anmama herhalde gerek bile yoktur. Bahçedeki Prof. Dr. Erol Güngör Konferans Salonu bu bilimsel etkinliklerin mekânı görevi görürken belki zaman zaman hiç alâkamızın olmadığı toplantıları izlemek zorunda kalışımız da bugün gülümseten anılarımız arasındaki yerini almıştır.

Saim Sakaoğlu hocanın kuruluşunu ve uzun yıllar başkanlığını yaptığı bu merkez, ülkemizin kurumsal faaliyetler hususundaki yetersizliğine karşı atılmış ciddi ve kararlı bir adım olarak Türkoloji ve halk kültürü araştırmaları tarihine geçmiştir. Ayrıca pek çok akademisyenin yetişmesinde katkıları olmuş bilimsel bir “ocak” görevi de üstlenmiştir.

Gaston Bachelard, ünlü eseri Mekânın Poetikasında “*Mekân, peteklerinin binlerce gözünde, zamanı sıkıştırılmış olarak tutar. Mekân buna yarar*” demektedir. Eğitim Fakültesi’nin eski binasının bahçeye bakan ikinci katında yer alan Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin yerinde artık yeni bir bina yükselmiştir. Hafızamızdaki eski “mekân”, artık “zamanı sıkıştırılmış olarak tutan”, yani anıların yaşandığı bir petektir. Beklenen ve umulan, mekândan bağımsız olarak bu merkezi kurum-sallaştırmak ve geleceğe taşımaktır.

PROF. DR. SAİM SAKAOĞLU VE MASAL ARAŞTIRICILIĞI

Yrd. Doç. Dr.
Atiye NAZLI

Masal araştırmacılığı üzerinde duracağımız Prof. Dr. Saim Sakaoğlu kimdir? Birkaç cümle ile tanıtmamızın uygun olacağı görülmektedir.

1939 yılında Konya'da, Hattat Hafız Mehmet Sakaoğlu ve Zeliha Hanım'ın üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Konya'da, yüksek öğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. İlk görev yeri olan Tokat'ta tanıştığı ve hayatının her aşamasında yanında yer alan ve varlığını hissettiren Yurdanur Sakaoğlu Hanımefendi ile 1966 yılında evlenmiştir. İlerleyen yıllarda hocamızın mutluluğu bir kat daha artarak iki kızı Selcen ve Seren dünyaya gelmiştir. Bu yıl Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun 75. yaşını kutluyoruz. Hocamıza sağlıklı, mutlu, sevdikleriyle beraber daha nice uzun ömürler diliyoruz.

İçinde bulunduğumuz anın dışında kalan her zaman, bir varmış bir de yokmuş olarak karşımıza çıkmaktadır. Dün ve yarın... Dün yaşandı yarın da yaşanılmak için bizi beklemekte...

Prof. Sakaoğlu'nun masal ile tanışması da işte bu "Bir varmış, bir yokmuş." ile başlamaktadır. Dedesinin ikinci eşi olan ve Hocamızın tabiriyle Cici Nine'si yani Safiye Nine ile tanışması küçük yaşlarda olmuştur. Safiye Nine'nin anlattığı masallar, yıllar sonra Prof. Sakaoğlu'nun masal çalışmalarında karşısına çıkmıştır. "O, hangi masalları anlatmıştır?" sorusunun cevabını Prof. Sakaoğlu; "...küçükken rahmetli Safiye Ninemden dinlediğim masalları, sonraları farklı adlarla Anadolu'nun birçok yerinde "Önde mi Sonda mı" veya "Gençlikte mi Gocalıkta mı?" olarak belirtmektedir. Biz de bu masalı her okuduğumuzda ve anlattığımızda farklı bir özelliğinin ortaya çıkmadığını görmekteyiz.

Prof. Sakaoğlu, Safiye Nine'sinden dinlediği masallarla ilgili olarak "Hadi nine, bir daha anlat, daha çok anlat..." ifadeleriyle hem Safiye Nine'yi anmakta hem de dinlediği bir başka masal hakkında bilgi vermektedir. "Bir masalda, bir böcek geçiyordu... Konusunu hatırlayamadığım bu masalı da yıllar sonra yeniden dinlediğimde hatırlayverdim." şeklinde

belirtmektedir.

Hemen herkesin küçükken dinlediği ve ilerleyen yıllarda da hafızasının bir bölümünde gizli ve gizemli kalan masallarımız, kimileri için unutulmuş kimileri için farkında olmadan hayatına uygulamış olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak masal bu, herkes nasibindekini alır dercesine Hocamız Prof. Saim Sakaoğlu için farklı bir güzellikte karşısına çıkmış, onun masal alanında duayen (aksakal) bir masal araştırmacısı, uzmanı olmasını sağlamıştır.

Sakaoğlu'nun masallarla ilgili olarak başta doktora çalışması olmak üzere dokuz kitabı ve elli kadar makalesi bulunmaktadır. Kitaplarından dördü ortak imzalıdır.

Bu makalemizde Prof. Sakaoğlu'nun masallarla ilgili eserleri ve makaleleri farklı bir bakış açısıyla değerlendirmeye tabi tutacak ve onun masalcılık yönü hakkında bilgi vermeye çalışacağız. Dinlediğimiz ve bize anlatılan masalların sonunda yer alan güzel temennilerimizle, Prof. Sakaoğlu'na sağlıklı huzurlu ve mutlu günlerin hep onunla olması dileklerimizle masal tadında bir hayat hikâyesinin bir bölümünü tanıtmaya çalışacağız.

KONYA, TOKAT MASALLARI DERKEN DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI...

1. Gümüşhane Masalları / Metin Toplama ve Tahlil, Ankara 1973. (2. bs. **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Ankara 2002).

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun doktora tezidir. Eser; *Önsöz* ve dört *Bölüm*'den oluşmaktadır. Bu çalışmada, Gümüşhane ilinin çeşitli köy, belde ve ilçelerinden derlenen 70 masal metni incelenmiştir.

Saim Sakaoğlu, 1967 yılında asistan olarak göreve başladığı Atatürk Üniversitesi'nde Türk Halk Edebiyatı alanında akademik hayata başlamıştır. Prof. Dr. Muhan Bali *Ercişli Emrah*, Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu *Erzurum Masalları* ve Prof. Dr. Umay Günay *Elâzığ Masalları* konulu çalışmalarıyla aynı kurumda akademik hayata merhaba demişlerdir. Tez, Prof. Mehmet Kaplan'ın danışmanlığında gerçekleştirilmiştir. 70 ka-

dar köyün de dolaşıldığı derlemeler sonunda hazırlanan çalışma, masal alanında ilk tezdır.

Eserde 70 masal metni yer almaktadır. Masal sayısının önemi hakkında Prof. Sakaoglu şu bilgileri vermektedir. “*Bu bölgede yaptığım alan araştırmalarında yaklaşık 210 masal metni derlemiştir. Gittiğim köy ve kasabalardaki kaynak kişilerin kimisi hiç masal anlatmazken kimileri de geceler boyu sürecek masallar anlatmışlardır. Kaynak kişilerde özellikle kadınların takma ad kullandıkları görülmektedir. Bazı gençler ise izlediği bir dizi ya da okuduğu bir eseri masal gibi anlatmışlardır...*” Derlediği masalları yazıya geçirme aşamasında bazı masalların eş metin olması ve farklı türden olan bilgilerin olmasında dolayı 120 masal metnini üzerinde çalışmaya başlar. Çalışmanın konusu masal olunca, halk arasında bir deyiş olarak kabul edilen kalıp ifadeden yola çıkılarak masal sayısında karar kılınır: “**7’den 70’e**”... Prof. Sakaoglu, bu ifadeyle özdeşleştirerek 70 masal metnini incelemiştir. Bu öncülük, ilerleyen yıllardaki masal araştırmalarına örnek olmuş, birçok araştırmacı çalışmalarında Prof. Sakaoglu’nun 70 sayısını gelenekselleştirerek kullanmaya devam etmişlerdir.

Bu güzel çalışmayı hazırlarken Prof. Sakaoglu’nun yanında ona destek olan sevgili eşi Yurdanur Sakaoglu Hanımefendi vardır.

Doktora çalışmasının ardından çocuklar için masalın temel bir ihtiyaç olduğunu gördüğü eserini hazırlar. Bu çalışmayı hazırlamasında kızı Selcen Hanım ilham kaynağı olmuştur, ancak o, kızının adıyla tüm Türk çocuklarına bu eseri armağan etmiştir.

GELECEĞİMİZ İÇİN TÜRK MASALLARI...

2. Türk Çocuklarına Masallar, Ankara 1977.

Türk çocuklarına kendi kültürlerini tanıtmayı amaçlayan bu eserde; bir tekerleme ve 18 masal metni yer almaktadır. Eser, Kültür Bakanlığı yayınları arasındadır.

Büyük kızı Selcen Sakaoglu Manavgat’a ithaf edilen bu çalışma, tüm Türk çocukları için 1977 yılında 60 bin basılmıştır. Aynı eser, 2013 yılında yeniden torunu Güven Üstün’ün yedi yaşına bastığı dönemlerde, farklı masallar da eklenmiş ve güncelleştirilmiş olarak yeniden okurlarına sunulmuştur. Belki de bu küçük kitabın ikinci kez yayımlanmasının güzel sebebi, Prof. Sakaoglu’nun 67. yaş için hazırlanan armağan kitabında yer alan, büyük kızı Selcen Sakaoglu Manavgat’ın, “Babam, Keloğlan ile masala başlar, şehzade ile bitirirdi...” şeklindeki ifadesidir. Bu arada Prof. Sakaoglu, torunu Güven Üstün için de masal anlatmaya devam etmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti zor gün-

lerini atlattır ve bu güzel vatani sadece Türkiye’ye değil tüm dünyaya tanıtılması gerekmektedir. Prof. Sakaoglu bu diplomatik görevi masallarla gerçekleştirmiştir. Bugün de KKTC’yi tanımak istemeyen devletler, Prof. Sakaoglu’nun eserlerinden birisi olan çalışma ile bu güzel ülkeyi tanımışlardır.

3. Kıbrıs Türk Masalları, Ankara 1983 ve 1986.

Prof. Sakaoglu’nun yavru vatan veya kardeş vatan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin kültürel değerlerini ortaya çıkarması açısından alanda yapılan önemli bir çalışmadır. Eserde bir tekerleme, 20 masal metni ve Sonsöz’e yer verilmiştir.

Bu masallar 1950 ve sonraki yıllarda çeşitli üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde hazırlanmış olan lisans tezlerindeki masal metinlerinden seçilmiştir. Ayrıca masal metinlerinde yer alan, kalıp ifadelerin, motiflerin ve ağız özelliklerinin korunduğu da ifade edilmektedir. (Sakaoglu 1983: 164-167)

Türk dünyasını oluşturan ülkeler yavaş yavaş bağımsızlıklarını ilan ettikçe Prof. Sakaoglu bu yeniden doğan ve uzun zamandır esaret altında kalan kardeşlerimizin masallarını tanıtmaya devam etmiştir. Ortak imzalı hazırlanan bu çalışmalar onun öğrencisi Prof. Dr. Metin Ergun ile hazırlanmıştır.

4. Türkmen Halk Masalları, Ankara 1991 (Metin Ergun ile).

Prof. Sakaoglu, sadece ülkemizde bulunan masallar yanında Türk Cumhuriyetlerinin masallarının üzerinde de çalışmıştır. Prof. Dr. Metin Ergun ile birlikte hazırladığı *Türkmen Halk Masalları* adlı eser, *Önsöz ve Giriş* bölümlerinde oluşmakta, 42 masal metni hem Türkmen Türkçesi hem de Türkiye Türkçesiyle verilmiştir.

5. Proben VIII, Ankara 1997 (Metin Ergun ile).

Rus Türkolog W. Radloff’un başlattığı çalışmayı tamamlayan öğrencisi İ. Kúnos tarafından hazırlanan ve hocasının adına yayımlanan **Proben** serisinin sekizinci cildi Anadolu’dan derlenen ürünleri içermektedir. Tıpkı Radloff ve öğrencisi Kúnos gibi Prof. Sakaoglu ve öğrencisi Prof. Ergun Proben’i Türkiye Türkçesine kazandırmışlardır. Eser, Türk Dil Kurumu yayınları arasında 1997 yılında yayımlanmıştır. Bu cilt; masal, fıkra türü örnekleri açısından oldukça önemli bir kaynaktır.

Yayımlanan onlarca makalenin daha sonra bir arada sunulması hem okuyucu hem de araştırmacılar için yeni bir kaynak oluşturmuştur.

6. Masal Araştırmaları, Ankara 1999.

Bu eser, ülkemizde masal türünün bilimsel olarak ele alındığı en önemli kaynaklar arasındadır. Sakaoğlu'nun bu eseri; *Ön Söz*, *Giriş* ve dört *Bölüm*'den oluşmaktadır. Birinci Bölümde masalın tanımı, kaynakları, dünya masalları, masal kataloğu çalışmaları hakkında bilgi verilmektedir. İkinci Bölümde ise ülkemizde ve dünyada yapılan masal çalışmalarının kaynakları yer almaktadır.

Prof. Sakaoğlu, akademik yayınlarını masal üzerine ilk kez 1973 yılında masal konusunda kaleme almıştı. Bu ilklerin sonucu olarak Prof. Sakaoğlu, 2014 yılında 75. yaşıyla masallarla ilgili çalışmasının da 41. yılını kutlamaktadır. Bir kez daha karşımıza kalıp ifade olarak adlandırdığımız bir sayı çıkmaktadır. "41"... Biz de geleceğimize uygun olarak Prof. Sakaoğlu'na "**41 Kere Maşallah**" diyoruz.

Masal konusunda ilklere imza atan Prof. Sakaoğlu, İstanbul'da bulunduğu bir sırada, üniversite öğrencileri ve diğer araştırmacılara kaynaklık etmesi amacıyla, ilgilenenler için masal hakkında bilinmesi gereken konuları içeren bu eserini yayımlamıştır. Altıncı baskısı yapılan bu eseri Prof. Sakaoğlu, yeni bilgi ve belgeleri de ekleyerek önümüzde yıllarda yeniden yayımlanacağı müjdesini de bilim dünyasına duyurmaktadır.

7. Halk Hikâyeleri ve Masallar, Eskişehir 2010 (Zekeriya Karadavut ile)

Eser, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi için hazırlanmıştır. Masal bölümü Prof. Sakaoğlu tarafından hazırlanmıştır.

8. Masallar, Eskişehir 2011 (Zekeriya Karadavut ile).

Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi için hazırlanan eserde yer alan ve kitabın adında belirtilmeyen fıkra bölümü Prof. Dr. Zekeriya Karadavut tarafından hazırlanmıştır.

9. Türk Masallar, 2013 Akçağ Yayınları.

Eser, *Türk Çocuklarına Masallar* (1977) adlı kitabına yapılan eklemeler ve bazı çıkarılardan oluşmaktadır.

Prof. Sakaoğlu'nun masal çalışmaları, onun aynı zamanda başucu kaynakları olarak adlandırılan ansiklopedi ve toplu eserlerde de yerini almıştır. Aşağıda bu kaynaklarda yer alan çalışmalarının adları verilecektir.

"Masallar", **İstanbul Ansiklopedisi**, C. 5, 304-306, İstanbul 1994.

"Kristallplast", **Enzklopeadie Märchen**, C. VIII/2-3, 1994, 466-468.

Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları /

Antoloji (Nesir-Nazım), II, Ankara 1993; III, Ankara 1994.

Türk Dünyası Ortak Edebiyatı / Türk Dünyası Edebiyat Tarihi C. II, Ankara 2002. (Türk dünyası ile ilgili olan ve *Masallar* bölümü Prof. Sakaoğlu tarafından yazılmıştır. 131-312.)

"Anonim Halk Edebiyatı", **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara 2006, 587-614.

"Halk Edebiyatı", **Konya Ansiklopedisi**, Konya 2013, Konya maddesi, Ç. Edebiyat içinde 328-332.

Türk masallarını her yönüyle araştıran, inceleyen Prof. Sakaoğlu'nun makalelerinin ilk yayımlanmasından bugüne tam 40 yıl olmuştur. Türk anlatı türünde önemli bir yeri olan 40 sayılı Hocamızın çalışmalarında da kendini göstermektedir.

MAKALELERİ

"Doğu Anadolu'da Masal Anlatma Gelenegi", **Karseli**, 10 (114-115-116- 117), Şubat-Mart-Nisan-Mayıs 1974, 26-28.

"Typen türkischer Volksmärchen'deki 38 Numaralı Masal Tipinin Kaynakları Üzerine Bir Araştırma", **Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, 8, 1978, 25-33.

“Bursalı Lâmiî'nin Letâ'ifindeki Hayvan Masalları”, **Journal of Turkish Studies**, 3, 1979, 279-289.

“Afganistan Türklerinin Halk Edebiyatı ve Folklorundan Örnekler”, **Türk Kültürü**, 18 (211-212-213-214), Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos, 1980, 231-240.

“Batı Trakya (Rodoplar) Karasu Vadisinden Göçen Türklerin Halk Edebiyatı”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, (14), Ekim 1981, 203-231.

“Bir Kıbrıs Masalının Motif Yapısı”, **Journal of Turkish Studies T (ABD)**, 7 (2), 1984, 357-368.

“Mesnevi'deki Hikâyelerin Kaynakları ve Tesirleri”, **Selçuk Üniversitesi I. Millî Mevlâna Kongresi /Tebliğler, 3-5 Mayıs 1985 Konya**, Konya 1986, 105-113.

“Halk Edebiyatı Kavramı Üzerine”, **II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri / 7-9 Mayıs 1985 Eskişehir**, Eskişehir 1987, 287-294.

“Balkan Türklerinin Halk Anlatmalarında Anadolu Anlatmalarının İzleri”, **Balkan Türkleri Sempozyumu / 7 Haziran 1991, Tebliğler**, Kayseri 1992, 55-61.

“From Tale to Fact: On the Concept of Sovereignty in Altaic Communities: (Usbek, Uighur, Turkmen, Azeri and Turkish)”, **Eğitim Fakültesi Dergisi**, 5, Konya 1991 (Bassım 1993), 1-6.

“Fıkra-Masal İlişkinin Ortak Noktalarının Doğurduğu Problemler”, **Tarla**, 93/1, Ocak 1993, 18-19.

“Konya Halk Edebiyatı”, **Yeni İpek Yolu / Konya Kitabı IX**, Konya 2006, 415-452.

“Hindistan’dan Avrupa’ya Bir Hayvan Masalında Görülen Değişmeler.”, **2007 UNESCO Mevlâna Yılında Uluslararası VII. Dil, Yazın, Değişibilim Sempozyumu (02-05 Mayıs 2007) Bildiri Kitabı II. Cilt** (Yayına hzl. Durmuş Bulgur-Hatice Büyükkalaycı), Konya 2007, 357-363.

“Türk Dünyası Masallarının Başlangıç Kalıp Sözlerinden ‘Bir Varmış Bir Yokmuş’ Üzerine Karşılaştırmalı Bir Deneme.”, **38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 10-15 Eylül 2007 Ankara-Türkiye**, Ankara 2008, 1351-1364.

“Sunuş / Ignác Kunos’un Masalları Üzerine”, **Meral Ozan/Ignác Kunos/Osmanlı Dönemi Türk Halk Masalları I (Türkçeye Çeviren, Transkript Eden ve Hazırlayan Yrd. Doç. Dr. Meral Ozan)**, Ankara 2009, VII-VIII.

“Masalların Oluşumu Üzerine Farklı Bir Yaklaşım”, **Millî Folklor**, 11 (84), Kış 2009, 13-17. Bilge Seyidoğlu Armağanı.

“Halk Edebiyatı”, **Türk Dili**, 98 (700), Nisan 2010, 895-914.

“Türk Masal Tipleri Kataloğu Taslağı Üzerine”, **Millî Folklor**, 11 (86), Yaz 2010, 43-49. **II. Türk Dünyası Uluslararası Kültür Kongresi**, 19-25 Nisan 2010, İzmir’de okunmuştur.

“Türk Masallarından Oluşan Birkaç Almanca Antoloji Üzerine”.

“Hayalden Gerçeğe: Türk Halk Anlatmalarında Dokuma ve Dokumacılık”, **Türk Halk ve Düz Dokumaları (Kilim, Cıçım, Zili, Sumak) Sempozyumu**, 1-4 Kasım 2010 Alanya.

Her bir makalesinde masalları farklı bakış açısıyla değerlendiren Prof. Sakaoglu, masal konusunda motif, tip ve formel gibi bu türün kendine ait özelliklerini de ayrıntılı olarak incelemiştir.

Onun masal konulu çalışmaları dikkatle incelediğinde görülen odur ki, o sadece masalların derlemesini, tahlilini yapmamış, aynı zamanda Türk masallarının katalog çalışması ve Kültür Bakanlığı bünyesinde bir masal araştırma merkezinin kurulması için de görüşlerini bildirmiştir.

Masal kitaplarının kapak resimlerini de yine masal geleneğine uygun olarak seçen Prof. Sakaoglu, üç elma, Zümrüdüanka’yı seçmesi ilgi çekmektedir.

Prof. Sakaoglu’nun, “Bir Masal Araştırıcısının Arayışları” adlı yazısında kendisinin masallarla tanışmasını, doktora tezini ha-

zırladığı yıllardaki heyecanını ve masal konusunda yeni tanıştığı bilim adamlarını ele almaktadır. O, burada bir de öneri de bulunmuştur: “Zaman geçirilmeden Türk dünyası masalları derlenmeli, yazıya aktarılmalı ve katalog çalışmaları başlatılmalıdır.”

Prof. Sakaoğlu'nun ilk doktora öğrencisi Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'dir. O, Prof. Sakaoğlu danışmanlığında *Taşeli Masallarında Motif ve Tip Araştırması*, Erzurum 1982 adlı doktora tezini yapmıştır. Prof. Alptekin; “Masal ve Efsane Kitaplarıyla Dünyayı Dolaşan İnsan: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu” adlı yazısında Prof. Sakaoğlu ile ilgili şu güzel bilgileri vermiştir:

“Sakaoğlu'nun doktora tezi *Gümüşhane ve Bayburt illerimizin masalları olup Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın danışmanlığında tamamlanmıştır. Kitabın ilk baskısı Atatürk Üniversitesi, ikinci baskısı ise Akçağ yayınları arasında çıkmıştır. Şimdi Gümüşhaneliler, Bayburtlular ne kadar öğünseler haklarıdır; çünkü kitaptaki 70 masaldan onu Almancaya çevrilmiştir: Adelheid Uzunoglu-Bauer, Türkische Märchen, Hamburg 1982; Barbara Pfliegerl, Es war Einmal, es war keinmal / Türkische Märchen, İstanbul 1992. Böylece Türkiye'de bilinen; Sır Saklayan Padişah Kızı, Macun, Cindar, Değirmenci ve Tilki, Kör Kurt, Padişahlar Padişahu, Padişah Oğlu ile Çoban Oğlu, vb. masallar önce Türkiye'de, daha sonra da dünyada okunmaya başlanmıştır. Sakaoğlu ile birlikte eşi, çocukları, öğrencileri ve Türklük bilimi çalışanları ne kadar öğünseler haklarıdır. Bu masallar sayesinde Gümüşhane ve Bayburt kültürü Türkiye'nin dışında dünya ile buluştu.*

Sakaoğlu Hoca masal çalışmalarıyla Türk diplomasisinin yapamadığını yapmıştır. Bugün hâlâ dünyanın tanımadığı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden derlenen masalları Kıbrıs Türk Masalları adıyla yayımlanmış ve bunlardan birisini Kıbrıs Türklerinin masalı olarak dünya masal edebiyatına kazandırmıştır. Bu masalla Kıbrıslı Türklerin varlığından bütün dünya haberdar edilmiştir: “Bir Kıbrıs Masalının Motif Yapısı”, *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 7 (2), 1983 (bs. 1984), 357-368.” (Alptekin 2011: 2-3)

Prof. Alptekin'in bir başka tanıtma yazısı ise “Günümüzde Bir Masal Araştırmacı: Saim Sakaoğlu” adını taşımaktadır. O, bu yazısını, editörlüğünü Nuri Taner'in yaptığı ve hocamızın kitabıyla aynı adı taşıyan *Masal Araştırmaları* (1988: 183-193)'nin Tanıtma-Eleştiri bölümünde yayımlanmıştır. Makale; Prof. Sakaoğlu'nun 1988 yılına kadar masallar üzerine yazdığı kitaplarını, makalelerini ve diğer çalışmaları üzerinedir.

Prof. Sakaoğlu'nun lisanstan öğrencisi

olan ve daha lisans öğrencisi iken kitabı yayımlanan Prof. Dr. Esmâ Şimşek'in de doktora çalışması masallar üzerinedir. *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması C. I-II*, Ankara, 2001.

Doç. Dr. Pervin Ergun, “Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi 'ne Ankara Masalları Dünyasından Bir Bakış” adlı yazısında Prof. Sakaoğlu'nun başkanlığında 1989 yılında Selçuk Üniversitesinde kurulan, Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezinin öneminden söz eder. Ve bu arşivde hemen hiçbir yerde olmayan bir masal arşivinin olduğu ifade etmektedir. Merkezde, “Bugün itibarıyla 4000'in üzerinde ses ve görüntü kaydı ile deşifre dosyası bulunmaktadır. Türk halk kültürü üzerine dünyanın en büyük arşivine sahip olan Merkez, yerli ve yabancı pek çok araştırmacıya kapılarını açmaktadır. Onun kurduğu Türk Halk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi, Türk somut olmayan kültürel mirasının çok değerli bir hazinesidir. Dünyada da Türk halk kültürü araştırmacılarının müracaat edeceği en önemli kaynaklardan biridir.” (Ergun 2010: 30-32)

Prof. Sakaoğlu'nu, günümüzün “Masal Atası” olarak tanıtmamız, onun masal yönünü en güzel şekilde tarif eden kavram olacaktır. O, 1967 yılında başladığı bilim hayatına masallarla başlamış sayısı yüzlerce olan masal derlemeleri ve masalları her yönüyle incelemesi gelecek yıllarda bu konuda araştırma yapacak olan herkese rehberlik ve önderlik etmiştir.

Prof. Sakaoğlu Hocamızın çalışmalarını, masalların formellerinde yer alan “Az gitmişler uz gitmişler” ifadesinde yer aldığı gibi söylerken bir anda, burada anlatığımız masal araştırmacıları, ancak uzun yıllar yapılan, yoğun sistemli bir çalışmanın ürünleri olduğunu görmekteyiz.

Türk masallarını bizlere tanıtan, sevdiren ve her konuda bizlerden yardımlarını esirgemeyen Hocamıza; tıpkı masallarda geçtiği gibi mutlu ve sonsuza dek güzel, masal tadında ömürler diliyoruz.

KAYNAKLAR

- ALPTEKİN, Ali Berat (1988), “Günümüzde Bir Masal Araştırmacı: Saim Sakaoğlu”, *Masal Araştırmaları* (hzl. Nuri Taner), İstanbul, 183-193
- ALPTEKİN, Ali Berat (2011), “Masal ve Efsane Kitaplarıyla Dünyayı Dolaşan İnsan: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu”, *Ihlamur*, 2 (7), Nisan 37-38.
- ERGUN, Pervin “Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne Ankara Masalları Dünyasından Bir Bakış”, *Çağ*, Konya, 108-110.
- SAKAOĞLU, Saim (1988), “Bir Masal Araştırmacısının Arayışları”, *Masal Araştırmaları* (hzl. Nuri Taner), İstanbul, 63-70

DERLEMELERİM VE SAİM SAKAOĞLU HOCAM

Ardanuç Halk Kütüphanesinde çalıştığım yıllarda gelen dergileri okumaya çalışırdım. Bazı illerin derlemelerinin yayınlandığını gördüm ama bunların arasında doğduğum şehir Artvin'den hiçbir örnek görmezdim. Bu duruma üzüldüm kendi çapımda derlemeler yapıp yayınlattırınca çok mutlu olurum. Artvin il merkezinde olduğu gibi ilçem Ardanuç'ta kimsenin. Umurunda değildi. O tarihlerde Ardanuç'la ilgili herhangi bir yayında yoktu.

Kütüphane yeni açıldığından pek çok eksikliği vardı. Tek başıma çalışıyordum. Kültürel etkinlikler düzenleme çalışıyordum ki bunlar arasında bölgede en ilgi çekenini de aşklarla ilgili programlardı. Kütüphanede biraz da benim gayretimden dolayı okuyucu sayım çok yüksekti. Yoğun çalışma temposu arasında derleme yapmaya vaktim kalmıyordu ama ilçemin halk kültürünün ne kadar zengin olduğunu keşfettiğim için fırsat buldukça derlemelerime devam ediyordum. Dede Korkut hikâyelerinin üçüncüsü olan *Baybörök* hikâyesini sözlü kaynaklardan derleyince daha da heyecanlandım ve çalışmalarına hız verdim. Bölgeden bazı büyüklerimiz yanıma gelip hikâye anlatıyordu. Köyle-re gidip mâni türkü hikâyeler derliyordum. O zaman kameram yoktu tabii.

Günün birinde aynı köyden olduğumuz bir meslektaşım teziyle ilgili derlemeler yapmak amacıyla Ardanuç'a gelmişti. Hoca'nın fazla derleme yapamaması üzerine biraz da duygusal olduğumdan olsak gerek ki daha önce *Erciyes* dergisinde yayınlattığım masal ve hikâyelerimin birer kopyasını vermiştim.

Elbette bu derlemeleri verirken bana atıfta bulunur adımlar yazar diye düşünmüştüm ama sadece önsözde teşekkür etmişti. Ne yazık ki sözünü ettiğim derlemelerimi daha sonra *Kartallar Padişahı* kitabımda yayınladığına sanki delmeleri ben de değil de benim verdiğim şahıstan almış durumuna düşmüştüm.

Kültür Bakanlığına bağlı ilçe Halk Kütüphanelerinin bazıları müdürlüktü. Aynı işi yapana bazı ilçe kütüphaneleri de memurluktu. Bu arada ben de müdür olma havalara girdim ardında da Fındıklı ilçesine atandım. Kimse kütüphanenin yerini bilmi-

yordu. Okulun köşesinde derme çatma bir yerde kütüphaneyi buldum ve düzeltmek için kolları sıvadığımda bana kimse yardım etmiyordu. Anladım ki bölge halkı öz değerlerinin büyük bir bölümünü terk etmiş, ya da önemini kavrayamamıştı. Karşılaştıklarım gözümün içine baka baka Paris modasını taklit etmekle övünüyorlardı. Alışık olmadığım kadınlı erkekli içkili eğlenceler düzenleniyor beni de ısrarla davet ediyorlardı. Birkaç Türkçe konuşan Hemşin köyünün haricinde diğer köyler Laz'dı. Dışarıyla fazla iletişimleri olmadığı ve halk Kültürlerinin zayıf olduğu için derleme de yapamıyordum. O zaman ilçemin *Kıpçak Atabeklere* ve *Bagrathılara* başkentlik yapmış olması nedeniyle zengin bir halk kültürü hazinesine sahip olduğunu fark ettim. Anadili Türkçe olmayan ilçelerde derleyecek fazla malzeme çıkmıyor. Yemeklerde bile birkaç rakamının dışına çıkamıyordum.

Araya 28 Şubat ve Kütüphanenin yararına hizmet alımı savunduğum için ilçemdeki amirimle sık sık tartışıyorduk. Bu arada iftira kampanyası başlamış, eşitli yerlere haklarında şikâyetlerin artmasıyla Ankara merkeze alındık. 20 yıl kitaplarla çalışmış biri için kitapsız bir iş hayatı çok zordu.

Masallarımı bir dosyaya toplamıştım bakanlığımdaya ilgili birime gidip destek istedim ama bu konuda bilgileri yoktu. Masal denince aklıma tek isim *Saim Hoca* geldi aradım. Ankara'ya geldiği bir gün buluştuk. Makam katında kadrosu bile olmayan sekreterlerin havalı hâllerini gördüğüm için biraz da ilk tanıştığım bir Saim Hoca'dan çekiniyordum. Biraz sohbet ettik. Nasıl çalışacağım konusunda bilgiler verdi. Sorular sordu, dosyama inceledi mail adresini ve cep telefonunu verdi. Yardım edeceğimi söyleyip ayrıldı. Hocanın mütevazı tavrı beni rahatlatmıştı. İlk defa kitap yazma cesaretini kendimde buldum. Konunun uzmanı bir profesöre için benim yazdıklarım çok amatör gelmiştir ama hevesimi kıracak tek kelime bile söylemedi. Olumsuz yönlerini söylemeye kalksa bugün ilimde sahasında ilk olan 10 kitabım 200 yakın yayımlanmış yazım olmazdı.

Geçenlerde Ahıska'dan Sürgün hatıraları kitabım yayımlandı. Benim araştırdığım

kadınıyla Rusya'dan sürülen Müslüman hal-
kın bugüne kadar yazılmış hatırat kitabı
yoktur. Osmanlı Devleti zayıflayınca
Anadolu'ya binlerce Müslüman muhacir ol-
muş ama bu konuda da yazılmış fazla kitap
yok. Osmanlı Devlet Arşivinde muhacirlikle
ilgili çalışırken zayıf zamanında bile muha-
cirlere yardım ettiğini ücretsiz köyler verdi-
ğinin belgelerini gördüm. İlgi alanım olan
Acara civarının da. Ahıska sürgün hatıraları-
nı kendi dar imkânlarımla Bursa'ya birkaç
kere gidip bin bir güçle derledim. Kitap
bastırma aşamasında maddi konuda zorluk-
lar yaşadım. Onlarca Ahıska derneği var
ama, bir kitabımı almadıkları gibi benim
elimdeki kasetlerimi isteme cüretini göster-
diler, doğrusu çok şaşırdım.

Benim fikren yakın olduğum ve kültü-
rümüze, tarihimize hizmet için var olan sivil
toplum kuruluşunda son yıllarda bazıları
tarafından grup kurularak kitap incelemek ve
eleştirmek modası başladı. Bu kuruluşun
böyle bir amacı yok. Gruptaki kişiler konun
uzmanı değil. Onların görüşlerinin hiçbir
yaptırımını da yok. Bir toplantılarına katıldım
yazarlara hakaret ediliyordu ısrarla davet
edilmeme rağmen bir daha uğramadım ve
hiçbir kitabımı da incelettirmedim. Grupta-
ki bir kişide benim derlediğim çocuk oyunla-
rının bazılarını talip oldu vermedim.
Ankara'da sağdan soldan malzeme kapıp
emek etmeden kitap yazdıklarını gördüğüm
için. Son zamanlarda derlemelerimi isteyen-
lerin sayısı çoğaldı. Onlar benim emeğimin
ürünü. Kim bir ay çalışırda maaşını başkala-
rına verir. Ne Kültür Müdürlüğü ne Üniver-
site derleme yapıyor. Bu konuda çalışma ya-
pacakların benim arşivimi istemelerine
üzülmekteyim. Sahada derlenecek çok de-
ğeli malzemeler var. Artvin ilinin arşiv merke-
zi olsa seve seve bağışlarım. Bu konuyu da
Saim Hoca'ya sordum. Bana yollar önerdi.
Ahıska'dan sürgün hatıraları kitabımı ince-
leyip sözde sitelerine de koymuşlar. Ben
sözlü tarih çalışmışım. Yok, roman olmalı-
ymış. Soruların cevapları kısalmış, kuruldan
geçmeliymiş. Hızlarını alamadılar sözlü sa-
taşmaya başladılar. Edebiyatım yokmuş, vb.
Hayatlarında hiç derleme yapmamış birile-
rinin eleştirmesi kolay. Karşımdaki insanlar
yaşlı başlı, birkaç ülke değişmişler. 1828'den
beri bizden ayrılmışlar. Anlamadığım bir
sürü kelime çıkıyor. Saatlerce konuşuluyor
ama yazılacak malzeme çıkmıyor. Bazen.
keşke bu kurul ikinci.baskısı olamayacak
kitapları inceleyip eleştirmek yerine proje
yapıp sürgünü yaşayanların hatıratlarını
derlese,ler, Türk kültürüne de bir hizmetleri
olur. Benim gibi kendi paralarıyla derleme
yapmaya gitmeyecekleri için. Bunların yap-
tıklarına çok üzülürüm Ahıskalıların tekrar
sürgün hatıraları derleyeceğim vazgeçtim.
Ahıska'dan Sürgün hatıraları kitabımı ko-

mutanlar ve konunun uzmanı tarihçiler be-
ğenmişti. Ben bu konuların uzmanı değilim
bir menfaatimde yok. Kendi tarihime ve
kültürüme tutkuyla bağlı olduğum için bu
işlerle uğraşıyorum.

Bütün bu olanlardan sonra hep Saim
Hocamı ararım:

“Yaptıklarının yanlış olduğunu ya bir
yerlerde yaz, ya da yüzlerine söyle. Sen ro-
man yazmıyorsun, derlemecisin.” gibi des-
tekleyici cümleler beni hep cesaretlendirdi.
İyi ki bu ülkede Saim Hocam gibi ilim adam-
ları var. Onun büyüklüğünü bir kez daha
anladım. Hatalarımı beni kırarak söyleyeydi
derleme yapmayı bırakırdım. Hep iyimser
olarak bana yol gösterdi ufkumu açtı. Çalı-
şırken bile anlamını bilmediğim bir kelime
için telefon açar sorardım. Son zamanlarda
ise beni kırmak için uğraşanların yaptıkları-
nı anlatırım. Yumuşak, babacan ses tonuyla
beni rahatlatır. Telif haklarımızı korumak
için kurulmuş kuruluştaki oy vererek seçti-
ğimiz emekli bir hoca benimle konuşken kur-
duğu cümleler ve üslubuna çok şaşırdım.
Cevap bile veremedim. Dertleşmek için
Saim hoca'yı arayıp dedim ki; “Sizin de-
ğerinizi ....hocayla konuştuktan sonra bir kez
daha anladım. 12 yıldır görüşürüz bir kere
bile sert ses tonuyla benimle konuşmadı-
mız..”

Masallar konusunda araştırma yapar-
ken, ilk ilmi çalışmayı *Gümüşhane ve Bayburt
Masalları* kitabıyla Saim Hoca'mın yaptığını
öğrendim. 1969 yılının yaz aylarında 70 köy
gezerek masal derleyen Hocam gözümde
yüceleşti. Bugünün şartlarında derleme
yapmaya zahmetine katlanmayıp Artvin
gibi kültürel renkliliği olan yerde çalışmalar
öğrenci ödevlerine bağlanmamalıdır.

Saim Hocamdan aldığım cesaretle ma-
sallarımı 2001 yılında *Kartallar Padişahı*
adıyla kendi çabamla kitaplaştırdım. İlçem-
de beklediğim üzerinde satıldı ama yıllar-
ca hizmet verdiğim bakanlığım bir tane dahi
almadı. Kitabımı Saim Hocama gönderdi-
ğimde bir tane de öğrencisi Prof. Dr. Ali Be-
rat Alptekin'e göndermemi isteyip ev telefo-
nunu verdi. O günden sonra Ali Bey benim
hem hocam, hem ağabeyim oldu. Kitapları-
mı düzeltti, tanıttı, Türk Dili Dergisinde bile
kitap tanıtımlarımı yaptırarak beni motive
ettiler. Bazı hocalar, “Yaşlıların, cahillerin
ağızına mikrofon dayayıp yazı yazıyorsun.”
diyenlerin aksine yaptığım işin çok önemli
olduğunu bana anlatan hoca ve asistanı ol-
masaydı bugün bu şekilde köy, köy dolaşa-
maz ta Ahıskalara, Ardahanlara gidip derle-
meler yapmazdım. Aleyhime yazı yazanla-
rın cümlelerini onlara okurdum. Moral bu-
lur rahatlardım. Öğretmen babam bile eski
şeylerle uğraşma diye bana kızardı.

Rus zulmünden kaçarken yollarda atalarım aklıktan ve soğuktan tüm yakınlarını kayıp ettiklerini masal gibi anlatırlardı. O tarihte bölgemiz de ne büyük trajedinin yaşadığını şimdi daha iyi anlıyorum ama bu konuda yazılmış bir makalemiz bile olmaması çok acı. Oysa ki ilimizin okur yazar sayısının yüksekliğiyle hep övünür dururuz. 1914 muhacirliğini yaşayan tanıklar aramızı derlemeler yapmadığımız için tarih bizden hesap soracaktır.

İlk kitabım çıktıktan sonra *Ardanuç-Ahıska Masalları ve Halk Hikâyeleri*'ni derleyip 2004 yılında yayınladım. Ahıska sınırlarımızın dışında kaldığı için bu konuda çalışmamın önemli olduğunu bana söyledikleri için mâni ve türkülerini derleyip Ardanuç'la birleştirip yayınladım. Fatura almadan para verdiğim için yayıncı beni dolandırdı mahkemeye verdi ödediğim parayı faiziyle tekrar ödedim. Bizim oralarda iyi niyetli, kötülük bilmeyen saf, temiz kişilere *Uğuz* derler. Şair-Yahya Akengin, *Oğuz Dede* kitabında bu konuyu işlemiştir. Herkesi kendim gibi bilip kolay inandığım için Oğuzlara mensup olduğuma kesin karar verdim. Annem, babam, ninem ve dedem de dümdüz insanlardı.

2005 yıllarıydı çalıştığım kurumda binlerce kitabı sattığı için tutuklanan idari soruşturma geçiren kütüphane müdürünün yaptıklarının yanlış olduğunu söyledim. Hukuki açıdan görev yapamayacağım bir kurumda görevlendirilmişim 28 Şubat sürecinde. Düzeltmesi için, çalışmak istiyorum diye dilekçeler verdim. Başım kapalı olduğu için basından korktuklarını, benden başka başı kapalı olmadığını benimde ayrılmamı istediler. Direnince kitap tutan ayyaş müdüre usulsüz tutanaklar tutturup düzmece belgelerle ceza verip emekli ettirdiler. Çalıştığım 25 yıl içinde hiç kimse benden savunma istememiştir. Hiçbir cezada almamıştım. Onlar benimle uğraşırken *Ardanuç ve Çevresinde Sülale Adları* kitabımı çıkarmıştım. Şimdi hatırlıyorum o buhranlı günlerimde bazı sülale adlarının bitişik mi ayrımı yazayım diye Saim Hocama soruyordum. Kurumum da dışarıdan gelmiş bir hoca vardı onun diğerlerinden farklı düşünüp haksızlığa maruz kalmış eli kalem tutan birine destek olacağını zannetmiştim ama o kolayına gelen yok etmeyi tercih etmişti. Meğer insanlara destek olup üretmesini sağlamak Saim Hocam gibi erdemli kişilere mahsusmuş. Devlet benim için kutsaldır. Çalıştığım yıllarda ne devletin tek kurusu, ne devletin tek kitabı üzerimde kaldı. Atalarım bu ülkeye bir yerden gelmemiş. Bu ülke için bedel ödemişler. Ne millet olduğu belli olmayan birileri tarafından devletten uzaklaştırılmak benim gibi vatansever birine çok

dokunmuştu. Tam iki yıl hiçbir şey yazamadım. Derleme kasetlerim raflarda tozlandı.

Emekliye ayrıldıktan sonraki çıkan kitaplarımı eski bakanlığumdaki eski bir dostuma götürdüğüm de; "Bu kurumda namussuzlarla, hırsızlarla değil de seninle uğraştılar. Bugün bakanlık kötü durumdaysa eli kalem tutanların olmamasındandır. Teftişin ve *Kütüphaneler Genel Müdürlüğü*'nün tarihinde bu kadar üretken tek kişi çıkmamıştır." Demiştir.

Bu ülkede eskiden beri Türkler ezilir niyetini başkaları yer. Gidecek başka ülkemizde yok. Allah'a havale edip tekrar çalışmaya başladım. Kendime geldiğim de geçte olsa *Artvin Muhacirlik Hatıraları*'ni derleyerek yayınladım. *Artvin Çocuk Oyunları*'ni, *Artvin Yemekleri*'ni peş peşe yayınladım. Son kitaplarımı hazırlarken Saim Hocama o kadar çok telefon açtım ki, sayısın ben de unuttum, Allah sizden razı olsun Sakaoğlu Hoca...

Telefon açtığımda, "sizi rahatsız ediyorum Hocam" dediğim de;

"Sana telefonum ve kapım her zaman açıktır." der ki bunu kaç bilim adamı söyleyebilir? Bilmem...

Gittiğim bazı illerde derleyecek bir şey bulamadığımı söylediğim de:

"İzlenimlerini yaz" diyerek beni yazmaya teşvik eder, böyle bir Hoca'ya nasıl saygı duyulmaz? Duyulur hem de çok...

En son telefon açtığımda:

"Âşıkların cer yapması nedir?" diye sordum ve ardından:

"Benden bıktınız Hocam" dediğimde:

"Senden ancak ölünce bıkarım." demesi gözlerimi yaşarttı.

Sakaoğlu Hoca, beni derleme yapmadan yayınlara kadar her şeyde destekledi Onun ne kadar haklı olduğunu Ankara'daki Artvin günlerinde kitaplarıma gösterilen ilgiden anladım.

Saim Hocam, sizin teşvikinizle *Artvin ve Ahıska* kitapları yazdım. Birçok dergide yazılarınızı ve aldığınız ödülleri okuyorum. Türk Dünyası adına size şükran ve minnet borçluyuz. Benim masal kitaplarımı, yazdığınız Açık Öğretim Fakülte *Halk Masalları* adlı katipta görmek ne büyük mutluluk. Günün birinde her fani gibi biz de ölümü tadacağız ama somut olmayan kültürel mirasımızı derlettirip yazıya geçirdiğiniz, bunları kitaplaştırarak ölümsüzleştirdiğiniz için binlerce kere teşekkür ederken izninizle elerinizden öpmek istiyorum.

Ardanuçlu Âşık Efkari'nin diyarından Mevlâna şehrin selam olsun, Allah sizlere sağlıklı ömürler versin.